

V. 4 Člověk a jeho svět

V.4.I 1. stupeň

V.4.I. 1 Charakteristika předmětu

Obsahové, časové a organizační vymezení

Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, ochrany živé a neživé přírody, kultury, techniky, dopravy. Uplatňuje se v ní pohled do historie i současnosti a směřuje k získání dovedností pro praktický život.

Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci, jevy, čas, děje, jejich vzájemné vztahy, souvislosti a utváří si tak postupně prvotní ucelený obraz světa. Osvojují si základní vztahy ve společnosti, učí se porozumět problémům současného života a vnímat ho jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti. Získávají rovněž poznatky o zdravotní prevenci, dovednosti k poskytnutí první pomoci i k bezpečnému chování v mimořádných životních situacích, včetně pohybu v silničním provozu, nejprve jako chodci, později jako cyklisté.

Obsah celé oblasti je tematicky rozčleněn do pěti okruhů: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk a jeho zdraví. Výuka je organizována integrovaně v jednom předmětu s názvem Člověk a jeho svět v každém ročníku. V 1. ročníku ve dvou hodinách, ve 2., 3., 4. a 5. ročníku v rozsahu tří vyučovacích hodin, týdně. Do výuky jsou integrována průřezová témata Environmentální výchova, Multikulturní výchova a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Třídní učitel, který předmět vyučuje, má navíc prostor i pro trénink klíčových kompetencí, zejména komunikačních, digitálních, občanských a sociálních pro utváření bezpečného klimatu ve třídě.

Výchovné a vzdělávací strategie

Zařazujeme aktivity a činnosti, které umožňují žákům porozumět vztahům mezi organismy v základních ekosystémech, změnám v přírodě v jednotlivých ročních obdobích a v průběhu dne, změnám po zásahu a činnosti člověka i k významným historickým událostem.

Učíme žáky naslouchat a respektovat názory druhých, přijímat informace o regionu, ČR a Evropě, vyjádřit se verbálně i neverbálně o zážitcích z cestování a pozorování přírody, získané informace znázorňovat časovou přímkou, plánkem, dramatizací.

Vedeme žáky, aby si uvědomovali své místo v rodině, třídě a škole, vnímali potřeby druhých a respektovali žáky v přirozených odlišnostech.

Využíváme digitální technologie, praktické a netradiční úlohy k vysvětlení změn v přírodě v jednotlivých ročních obdobích, čase, k hledání poznatků z historie a současného života, k užívání telefonních čísel na rodiče, čísel nouzového volání a odborných institucí.

Formou otevřených otázek vedeme žáky ke komunikativním dovednostem, ke kladení otázek vedoucích k porozumění učiva a k předání získaných poznatků z médií, vycházek, exkurzí. Zdůrazňujeme žákům závislost člověka na přírodě.

Společně s žáky vytváříme a doplňujeme základní pravidla slušného chování a stolování, chování ve třídě, škole, na silnici jako chodec i cyklista, při cestování, pobytu v přírodě, návštěvě kulturních památek, dalších akcích. Využíváme modelové situace k tréninku těchto norem chování a vedeme je k zodpovědnosti za dodržování dohod a slibů.

Seznamujeme žáky s denním režimem, hygienou a praktickými situacemi je vedeme k jejich dodržování. Podněcujeme je k dodržování pravidel chování při interakci v digitálním prostředí a k ochraně osobních údajů. Zařazujeme metody aktivního učení při vyhledávání pomoci v krizových situacích, při kontaktu s osobami závislými na kouření, alkoholu, drogách.

Organizujeme a podílíme se na pořádání třídních i školních akcích. Připravujeme příspěvky do školního časopisu z vycházek do přírody, exkurzí i kulturních vystoupení.

Na konkrétních modelových situacích demonstrujeme regionální pověsti, tradice, zvyky a život lidí v různých historických etapách.

Nabízíme žákům řešení úkoly, které vyžadují propojení znalostí z přírody, ČR, Evropy, dějin, kultury, dopravních situací a aby svá řešení dokázali obhájit pomocí argumentů vyhledaných v encyklopediích, učebnicích, mapách, na internetu, zjištěných na základě měření, pozorování či pokusů.

Zdůvodňujeme žákům užitečnost jejich učení a využití odborné terminologie značek, barevné grafiky na plánu, mapách, glóbu i ICT technologií.

Zařazujeme metody práce s textem (RWCT) o kulturních a historických památkách, osobnostech, dějinách, městech, také o přírodě a jednotlivých ekosystémech.

Vedeme žáky ke spolupráci, sebehodnocení a společné tvorbě kritérií hodnocení jejich prací v předmětu Člověk a jeho svět.

Zapojujeme žáky k nácviku ošetření drobných poranění, poskytnutí a vyhledání první pomoci.

Doplňujeme výuku praktickými ukázkami z chovu živočichů a pěstování rostlin. Pořádáme pro žáky exkurze, výlety do přírody. Společně s žáky plánujeme postupy při měřeních, pokusech, pozorování přírodních jevů a přírodnin. Vytváříme pro žáky modelové situace, při nichž předvídají možnost vzniku problému, který při praktických činnostech může nastat.

V.4.I. 2 Spojení oborových a životních dovedností

Výstupy za jednotlivá období

A. Žák 3. ročníku v Člověk a jeho svět v **komunikaci**

- Rozumí sděleným informacím z oblasti „Člověk a jeho svět“.
- Respektuje názory druhých, popisuje své místo v rodině, třídě a škole, vnímá potřeby druhých.
- Vysvětluje změny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích, v průběhu dne.
- Čte z plánu obce.
- Klade otázky k tomu, čemu nerozumí.
- Určuje světové strany.
- Užívá čísla tísňového volání, přivolá pomoc dospělého člověka.

Žák 5. ročníku v Člověk a jeho svět v **komunikaci**

- Čte z globusu a mapy ČR, Evropy.
- Rozumí barevné grafice a značkám v turistické mapě místní krajiny.
- Přijímá informace o přírodních poměrech, obyvatelstvu a hospodářských odvětvích regionu, ČR a Evropy.
- Rozumí vztahům mezi organismy v základních ekosystémech.
- Registruje změny, které vznikají činností člověka v přírodě v daném regionu, navrhuje řešení.
- Vyjadřuje zážitek a pocit z vlastního cestování, z pozorování přírodnin a ekosystémů.
- Vede jednoduchý záznam o pozorování, k interpretaci používá přiměřenou slovní zásobu včetně základních odborných termínů.
- Vyptává se na historické události a jejich důsledky pro současnost.
- Zapisuje a znázorňuje získané informace různými formami – slovy, časovou přímkou, dramatizací,
- Předává ostatním získané poznatky z médií, vycházek, exkurzí, kulturních vystoupení,
- Respektuje při rozhovoru názory a potřeby druhých.
- K tomu čemu nerozumí, klade otázky.

B. Žák 3. ročníku v Člověk a jeho svět v **řešení problému**

- S pomocí učitele plánuje postup řešení v modelových situacích – pozorování a porovnávání změn v přírodě.
- Hledá poznatky z historie a současného kulturního života obce.
- Předvídá možnost vzniku problému při praktických činnostech – ve třídě, v přírodě, při nakupování,

- Vyhledá pomoc v krizové situaci (učitel, spolužák, rodič....), vyrovnává se s neúspěchem.

Žák 5. ročníku v Člověk a jeho svět v **řešení problému**

- S pomocí učitele rozpoznává problém a snaží se mu porozumět.
- K získání odpovědi využívá mapy, encyklopedie, internet, učebnice,...
- Měřením získává potřebné údaje.
- Vysvětluje závislost člověka na přírodě.
- Zná příčiny a následky ničení a ohrožení hlavních místních ekosystémů i možnosti jejich řešení.
- Zdůvodňuje svůj výběr řešení.
- Propojuje si časově a místně informace z historie českých dějin, informace zeměpisné a kulturní.

C. Žák 3. ročníku v Člověk a jeho svět v **pracovních dovednostech**

- Uplatňuje základní pravidla stolování
- Používá nejdůležitější spojení na rodiče – telefon, adresa.
- Přivolá pomoc zdravotníků, policie,
- Dodržuje pracovní postup při pozorování přírodnin a přírodních jevů.

Žák 5. ročníku v Člověk a jeho svět v **pracovních dovednostech**

- Při pobytu v přírodě dodržuje pravidla bezpečného pohybu a hygieny.
- Používá adresy a telefonní čísla odborných institucí poskytujících pomoc v nesnázích.
- Domlouvá a doplňuje navržený pracovní postup (osnovu) při pozorováních, pokusech a měřeních.

D. Žák 3. ročníku v Člověk a jeho svět v **učení se**

- Zná význam barev na mapě (ČR, plán obce, města).
- Určuje čas podle hodin a kalendáře, orientuje se v něm.
- Vyhledá poznatky z oblasti přírody, obce, rodiny, ..., částečně si vybírá potřebné informace s využitím encyklopedií, dětských časopisů.
- Pracuje s textem (čte, klade otázky, odpovídá na položené otázky,..) o kulturních a historických památkách v obci.

Dodržuje základní pravidla silničního provozu pro chodce.

Žák 5. ročníku v Člověk a jeho svět v **učení se**

- Čte s porozuměním odborný text o přírodě, krajině, ekosystémech, historii.

- Orientuje se v mapě ČR, Evropy, používá mapové značky.
- Vybírá si z nabídky vhodný zdroj informací - televizní pořady, tisk pro děti, ...
- Charakterizuje způsob života lidí v různých historických etapách.
- Třídí informace týkající se přírody z hlediska jednotlivých ekosystémů.
- Používá metody a formy pro pozorování přírodnin, provádí jednoduchá měření.
- Dodržuje základní pravidla silničního provozu pro cyklisty.

E. Žák 3.ročníku v Člověk a jeho svět v **sociálně personálních dovednostech**

- Respektuje spolužáky v přirozených odlišnostech.
- Uplatňuje poznatky o soužití, zvycích a práci lidí.
- Přijímá roli ve skupině při řešení modelových situací z oblasti „Člověk a společnost“.
- Požádá o pomoc v případě potřeby, přijímá ji a sám pomoc druhému nabízí.
- Dodržuje pravidla činnosti v malé skupině při hře, společném pozorování, rozhovoru.
- Uplatňuje návyky a znalosti hygieny osobní i ve společnosti.

Žák 5. ročníku v Člověk a jeho svět v **sociálně personálních dovednostech**

- Dodržuje pravidla pro soužití lidí ve skupině.
- Podílí se na tvorbě pravidel ve třídě, škole a dodržuje je.
- Přijímá roli ve skupině včetně odpovědnosti za výsledek její práce při vycházkách, při zpracování informací z encyklopedií, map, nákreseů a dalších zdrojů.
- Stanovuje a dodržuje společná pravidla pro chov živočichů a pěstování rostlin.

F. Žák 3. ročníku v Člověk a jeho svět v **občanských dovednostech**

- Zajímá se o dění ve skupině, třídě a aktivně se na něm podílí.
- Spoluvytváří pravidla chování v kolektivu a respektuje je.
- Vypravuje o tradicích a zvycích své rodiny.
- Reprodukuje regionální pověsti.

Žák 5. ročníku v Člověk a jeho svět v **občanských dovednostech**

- Formuluje pozvání na třídní akci, sám se jí aktivně účastní, dokáže ji zhodnotit.
- Dodržuje pravidla slušného chování při cestování, návštěvě kulturních představení, památek,....

- Samostatně vytváří pravidla soužití, dodržuje je a porovnává s pravidly společnosti.
- Orientuje se v tradicích, zvycích a ctí je.

G. Žák 3.ročníku v Člověk a jeho svět v **digitálních kompetencích**

- Pracuje s daty, informacemi a s dopomocí je zpracovává.
- Dodržuje základní hygienické návyky a zásady zdravé práce s digitálními technologiemi
- Provádí jednoduché pokusy a měření s využitím digitálních technologií

Žák 5.ročníku v Člověk a jeho svět v **digitálních kompetencích**

- Rozpozná ve svém okolí a v digitálním světě jednání a chování, která nelze tolerovat
- Dodržuje zásady zdravého a bezpečného přístupu k práci s digitálními technologiemi, rozezná nebezpečí v digitálním prostředí a vybírá informace, které o sobě může zveřejnit.
- Využívá ke své práci a k vyhledávání informací nejen tradiční, ale i digitální zdroje.

V.4.I. 3 Rozdělení do jednotlivých ročníků

Co by měl umět žák, když umí Člověk a jeho svět

1. ročník

- Pozorně naslouchá sděleným informacím z oblasti Člověk a jeho svět, přijímá poznatky z oblasti živé přírody, rodiny.
- S pomocí učitele si vybírá potřebné informace s využitím dětských časopisů, encyklopedií.
- Účastní se skupinové práce jako její člen nebo její mluvčí při řešení modelových situací z oblasti Člověk a jeho svět.
- Přijímá poznatky ze současného kulturního života obce.
- Účastní se modelových situací, s pomocí dospělého tyto situace vyhodnocuje.
- Přijímá pomoc při neúspěchu (učitel, rodič, spolužák,...).
- Posuzuje odlišnosti mezi spolužáky.

- Rozlišuje základní příbuzenské vztahy, popisuje rozdělení rolí v rodině a jejich povinnosti.
- Vypravuje o dodržování zvyků a tradic své rodiny.
- Připouští názory a potřeby druhých.
- Nebojí se zeptat na to, čemu nerozumí.
- Rozeznává nebezpečí kontaktu s cizí osobou.
- Uplatňuje základní pravidla slušného chování, stolování a chápe nevhodnost neslušných výrazů.
- Uplatňuje základní pravidla osobní hygieny a chrání se před úrazy.
- Ví, co patří ke zdravé stravě a které látky škodí lidskému organismu.
- Vysvětluje nebezpečí přijímání potravy od neznámých osob.
- Pojmenovává části lidského těla a popisuje základní rozdíly mezi lidmi.
- Ošetří s pomocí dospělého člověka drobná poranění.
- Chodí nejkratší cestou ze školy domů, zná svou adresu, přechází bezpečně silnici, rozezná cestu, stezku a chodník.
- V cizím prostředí se chová opatrně.
- Dodržuje daný postup při pozorování přírodních jevů.
- Pojmenovává roční období, charakterizuje je podle změn.
- Pojmenovává problém, který může vzniknout při praktických činnostech – ve třídě, v přírodě, při nakupování, ...
- Dodržuje dohodnutá pravidla chování při hře.
- Určuje čas podle hodin.

2. ročník

- Pozorně poslouchá a zajímá se o informace z oblasti Člověk a jeho svět.
- Přijímá poznatky z oblasti živé přírody, obce a částečně si vybírá informace z dětských časopisů, televize.
- Aktivně se účastní skupinové práce při řešení modelových situací z oblasti Člověk a jeho svět.
- Začleňuje se do skupiny ve třídě.
- Podílí se na vytváření pravidel chování v kolektivu.
- Dodržuje dohodnutá pravidla ve třídě, ve škole.
- Aktivně se účastní modelových situací, s pomocí dospělého tyto situace vyhodnocuje.
- Vyhledává poznatky ze současného kulturního života města.
- Pojmenovává a poznává významná místa (historické a kulturní památky) ve Studénce.
- Vhodným způsobem požádá o pomoc učitele nebo spolužáky.
- Nachází nejasnosti a snaží se formulovat otázku.

- Rozpoznává své pocity a nebojí se o nich mluvit.
- Hovoří o svých náladách.
- Porovnává odlišnosti mezi spolužáky a respektuje jejich názory.
- Je ohleduplný ke starým, nemocným a postiženým lidem.
- Rozlišuje širší příbuzenské vztahy, pojmenovává profesi svých rodičů.
- Rozlišuje tradice a zvyky.
- Rozpozná příznaky běžných nemocí, měří si teplotu.
- Vysvětluje prospěšnost zdravé stravy.
- Využívá doporučených návyků denního režimu.
- Ví, kdy má použít nejdůležitější telefonní čísla.
- Orientuje se na křižovatce.
- Rozezná nebezpečí různého charakteru, chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci.
- Vyjmenuje smyslové orgány, orientuje se v jejich funkci.
- Ošetří základní drobná poranění.
- Posuzuje zdravotní rizika návykových a škodlivých látek.
- Vysvětluje význam vody a vzduchu pro člověka.
- Vyjmenuje měsíce v roce a zařazuje je do ročních období.
- Jednoduše vysvětluje význam ochrany přírody.
- Dodržuje pracovní postup při společném pozorování přírodních dějů.
- Zdůvodňuje vzniklé problémy při praktických činnostech.
- V případě potřeby požádá o pomoc a podělí se o pomůcky a materiál.
- Určuje čas podle hodin a kalendáře.
- Zařazuje děje do minulosti, současnosti a budoucnosti.

3. ročník

- Rozumí sděleným informacím z oblasti Člověk a jeho svět.
- Respektuje názory druhých.
- Přijímá poznatky z oblasti přírody, obce, rodiny, pozoruje změny v nejbližším okolí, částečně si vybírá potřebné informace s využitím encyklopedií, dětských časopisů.
- Reprodukují regionální pověsti podle osnovy a s pomoci spolužáků a učitele vytvoří osnovu a nadpis.
- Pracuje s textem (čte, klade otázky, odpovídá na položené otázky,..) o kulturních a historických památkách i rodácích v obci, čte z plánu obce.

- Zná význam barev na mapě (ČR, plán obce, města).
- Orientuje se ve Studénce a určuje základní směr do jiných obcí v okolí, do krajského města.
- Vyznačí v plánu místo svého bydliště, školy a cestu na určené místo.
- Určuje světové strany kompasem a podle přírodních jevů.
- S pomocí učitele plánuje postup řešení v modelových situacích – pozorování a porovnávání změn v přírodě, v lidském sídle.
- Přijímá roli ve skupině při řešení modelových situací z oblasti Člověk a jeho svět.
- Klade otázky k tomu, čemu nerozumí.
- Uplatňuje poznatky o soužití, zvycích a práci lidí.
- Zdůvodňuje význam a potřebu různých povolání.
- Spoluvytváří pravidla chování v kolektivu.
- Dodržuje pravidla činnosti v malé skupině při hře, společném pozorování, rozhovoru.
- Požádá o pomoc v případě potřeby, přijímá ji a sám pomoc druhému nabízí, vyrovná se s neúspěchem.
- Užívá čísla tísňového volání, přivolá pomoc dospělého člověka.
- Používá nejdůležitější spojení na rodiče – telefon, adresa.
- Ošetří drobná poranění.
- Uplatňuje návyky a znalosti hygieny osobní i ve společnosti.
- Zdůvodňuje zdravotní rizika alkoholu, tabáku a léků.
- Orientuje se v základních částech lidského těla a etapách lidského života.
- Provádí pohybové aktivity prospěšné svému zdraví.
- Předvídá možnost vzniku problému při praktických činnostech – ve třídě, v přírodě, při nakupování,.....
- Dodržuje základní pravidla silničního provozu jako chodec.
- Na základě pozorování a jednoduchého pokusu vysvětluje vlastnosti látek.
- Dodržuje pracovní postup při pozorování přírodnin a přírodních jevů, pojmenovává a třídí základní organismy v místním ekosystému (rybník).
- Načrtne jednoduchou trasu v nejbližším okolí a nabídne ji ostatním k provedení.
- Vysvětluje změny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích, v průběhu dne.
- Poznává nejznámější rostliny a živočichy.
- Vyjadřuje ústně své pocity z pozorování přírody.
- Orientuje se v čase, využívá časové údaje při řešení modelových situací z denního života.

4. ročník

- Rozumí barevné grafice a značkám v turistické mapě místní krajiny, čte z mapy ČR.
- Určuje světové strany podle mapy.
- Orientuje se a pracuje s časovými údaji; rozumí vztahům mezi ději a mezi jevy.
- Přijímá informace o přírodních poměrech, obyvatelstvu a hospodářských odvětvích regionu a ČR, o českých dějinách.
- Přijímá informace o hlavních orgánech státní moci, jejich zástupcích a státních symbolech. Zná zdroje informací, využívá je k určování a třídění organismů.
- Rozlišuje ekosystémy lesa, louky, pole, rybníka, lidské obydlí a jejich zástupce.
- Vede jednoduchý záznam o pozorování nebo pokusu, používá základní odbornou slovní zásobu.
- Poznává různé způsoby měření.
- Vypravuje ostatním o svých poznatcích získaných z médií, vycházek, exkurzí, kulturních vystoupení,....
- Ve skupině formuluje zprávu o akcích (třídy, školy, sportovní, kul.), účastní se jich.
- Registruje změny, které vznikají činností člověka v přírodě v místním regionu.
- Orientuje se v regionálních tradicích, zvycích a ctí je.
- Při rozhovoru reaguje na sdělenou informaci.
- Klade otázky pro ujasnění problému nebo úkolu, s pomocí učitele se mu snaží porozumět, hledá varianty řešení a vybírá z navržených řešení.
- Samostatně vytváří pravidla soužití v třídním kolektivu, dodržuje je.
- Přijímá roli ve skupině včetně odpovědnosti za výsledek její práce při vycházkách, při zpracování informací z encyklopedií, map, nákresů a dalších zdrojů.
- S pomocí učitele doplňuje a domlouvá navržený postup při pozorováních, pokusech a měřeních.
- Při pobytu v přírodě dodržuje pravidla bezpečného pohybu a hygieny.
- Dodržuje dohody, rozpoznává ve svém okolí jednání a chování, která se nemohou tolerovat.
- Dodržuje společná pravidla pro chov živočichů a pěstování rostlin.
- Zná telefonní čísla odborných institucí, přivolá pomoc dospělého.
- Dodržuje základní pravidla silničního provozu pro cyklisty.
- Dodržuje pravidla slušného chování při cestování, návštěvě kulturních představení, památek.
- Posuzuje rozdíly mezi stravovacími zvyklostmi v rodině a doporučenými zásadami zdravé výživy.
- Ví, že je třeba se bránit škodlivým látkám a škodlivým vnějším vlivům.
- Nachází odlišnosti mezi etniky.

5. ročník

- Přijímá elementární poznatky o Zemi jako součásti vesmíru.
- Čte z globusu, mapy ČR.
- Určuje polohu obce vzhledem k regionu a ČR vzhledem k Evropě a světu.
- Přijímá informace o přírodních poměrech, obyvatelstvu a hospodářských odvětvích ČR a Evropy.
- Rozumí vztahům mezi organismy v základních ekosystémech (les, pole, rybník), porovnává na základě pozorování základní projevy života na konkrétních organismech.
- Vede záznam o pozorování, který doplňuje nákresem, k interpretaci výsledků používá přiměřenou slovní zásobu včetně základních odborných termínů.
- Zapisuje a znázorňuje získané informace různými formami – slovy, časovou přímkou, dramatizací,
- Předává ostatním poznatky získané z médií, internetu, encyklopedií, vycházek, exkurzí, kulturních vystoupení,...
- Registruje změny, které vznikají činností člověka v přírodě v daném regionu, navrhuje řešení.
- Při pobytu v přírodě předvídá nebezpečí a rizika vzniku mimořádných situací, poskytuje základní formy první pomoci u lehčích poranění.
- Objevuje vztahy mezi živou a neživou přírodou, princip rovnováhy a dopad činnosti člověka na přírodu.
- Vypytává se na historické události, srovnává a hodnotí způsob života předků a jejich důsledky pro současnost.
- Orientuje se v tradicích a zvycích a ctí je.
- Klade otázky pro ujasnění si úkolu, problému a formuluje jeho podstatu, nevyhýbá se řešení, zdůvodňuje svůj výběr.
- Rozvrhne si svůj denní režim.
- Při rozhovoru komentuje vyslechnuté, diskutuje o tom, co bylo řečeno, respektuje názory a potřeby druhých.
- Opatřuje si měřením potřebné údaje.
- Doplnuje a domlouvá navržený pracovní postup (osnovu) při pozorováních, pokusech a měřeních.
- Aktivně se podílí na tvorbě pravidel ve třídě, řídí se jimi, chápe nutnost dodržovat pravidla slušného chování.
- Stanovuje a dodržuje společná pravidla pro chov živočichů a pěstování rostlin.
- Dodržuje své závazky a předsevzetí, orientuje se ve vztazích mezi lidmi ve třídě, ve škole, ...
- Dodržuje stravovací zvyklosti.
- Přijímá poznatky o lidském těle a využívá je pro zdravý způsob života.
- Získává informace o účincích návykových látek a v modelových situacích předvede způsoby jejich odmítání.
- Rozlišuje jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození.
- Vysvětluje rozdíly ve stavbě těla muže a ženy, změny v těle dívek a chlapců v období puberty i změny v jejich chování, orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování v daném věku.
- V modelových situacích uplatňuje správné způsoby chování při mimořádných událostech, zajistí pomoc při zranění ohrožující život.

- Vysvětluje preventivní ochranu svého těla vůči vnějším vlivům (potravin, slunečního záření, ovzduší...).
- Nachází odlišnosti různých etnik a respektuje je.
- Orientuje se v základních formách vlastnictví, manipuluje s penězi v různých finančních situacích.

a) Domov, škola, země v níž žijeme, lidé kolem nás

Generalizace	Ročník	Pojmy	Průřezové téma	Poznámka
Místo, kde žijí se svou rodinou, kde bydlím je mým domovem.	1.	rodina, rodiče, prarodiče, děti, sourozenec, domov, bydliště, jméno, příjmení, dárek, přání		
	2.	teta, strýc, bratranec, sestřenice, neteř, synovec, adresa, telefon, obec, významné budovy,		
	3.	vlast, plán, barvy na mapě, okolní krajina		
Ve škole se získávají zkušenosti a dovednosti pro život, jsou navazována přátelství.	1.	učitel, žák, třída, skupina, spolužák, kamarád, jedinečnost každého člověka	MUL-Kulturní diference, Lidské vztahy OSV – Sociální rozvoj (Poznávání lidí, Mezilidské vztahy)	
	2.	třídní kolektiv, způsoby odmítnutí, volnočasové aktivity	OSV – Sociální rozvoj (Poznávání lidí, Mezilidské vztahy)	
	3.	škola, přátelství, soužití, zvyky, člověk jako součást etnika	MUL-Kulturní diference, Lidské vztahy DEM – Občanská společnost a škola	

Pro bezpečný život musí v třídním i školním kolektivu platit určitá společenská pravidla.	1.	pozdrav, přivítání, vhodná a vulgární slova, pravidlo, poděkování, omluva, prosba, požádání, stravování, jídelní stůl a příbor, chodník, silnice, chodec, dopravní značky, semafor, ulice, stezka, pravidla slušného chování	OSV Osobnostní rozvoj (Seberegulace, sebeorganizace)	
	2.	třídní řád, denní režim, vozovka, křižovatka, dopravní prostředky		
	3.	školní řád, právo, spravedlnost, demokracie, linka důvěry		
ČR je součástí Evropy a světa.	4.	stát, státní symboly, prezident, státní správa a samospráva, nejdůležitější pohoří, města, řeky, sousední státy		
	5.	politický systém ČR, sousední státy ČR, Praha a kraje ČR, průmysl, zemědělství	EG-Evropa a svět nás zajímá	
Cestováním si člověk rozšiřuje poznání vlasti, světa a kultur jiných národů.	4.	region, republika, mapa, grafika mapy, turistická značka		
	5.	kontinenty, Evropa, EU, globus, ČR,	EG-Objevujeme Evropu a svět	
Dodržování principů demokracie nejsou samozřejmostí pro všechny národy.	4.	demokracie, rasa, národ, právo, člověk a jeho individuální zvláštnosti	MUL-Kulturní diference, Lidské vztahy DEM – Principy demokracie jako formy vlády	
	5.	rasismus, tolerance, respektování různých etnik	MUL-Kulturní diference, Lidské vztahy	
Základní znalosti finanční gramotnosti usnadňují použití peněz v běžných situacích.	5.	rozpočet, příjmy a výdaje, úspory, půjčky, banka, hotovostní a bezhotovostní forma peněz, reklamace		

b) Lidé a čas

Generalizace	Ročník	Pojmy	Průřezové téma	Poznámka
Změny v přírodě mi umožňují poznávat čas.	1.	roční období, změny v přírodě a v činnostech lidí, rok, měsíc, týden, den, pracovní dny a víkend, počasí, kalendář, části dne, hodiny – celá, druhy hodin		
	2.	názvy měsíců, rok školní a kalendářní, hodina (čtvrt, půl, třičtvrtě), minuta, sekunda, minulost, přítomnost, budoucnost, Vánoce a Velikonoce		
	3.	přestupný rok, státní svátky a významné dny		
Výsledky práce lidí v minulosti ovlivňují současnost i budoucnost.	4.	současnost, minulost, budoucnost, tradice, letopočet, pravěk, starověk, středověk, novověk, Slované, Velká Morava, Přemyslovci, Karel IV., Habsburkové, J.Á.Komenský,		
	5.	národní obrození, 1. a 2. světová válka, období totality, vznik ČR, T.G.Masaryk, republika		

c) Neživá příroda

Generalizace	Ročník	Pojmy	Průřezové téma	Poznámka
Na stavu životního prostředí závisí zdraví člověka	1.	nemoc, zdraví, škodlivé látky a návyky		
	2.	činnost člověka, otužování, pitná voda, spotřeba vody, čistý a znečištěný vzduch, jedy, alkohol, kouření, nebezpečné látky	EVVO-Vztah člověka k prostředí	
	3.	prevence, pohyb, nikotin, droga, léky, ekologie		
Neživá příroda může existovat bez živé.				

	4.	nerost, hornina, zvětrávání hornin	EVVO-Základní podmínky života	
	5.	vesmír, sluneční soustava, střídání dne a noci, střídání ročních období		

d) Živá příroda, její rozmanitost a ochrana

Generalizace	Ročník	Pojmy	Průřezové téma	Poznámka
Živá příroda závisí na neživé.	1.	živá přírodnina, rostlina, bylina, keř, strom, zvířata domácí a volně žijící, růst rostlin, živočichů	EVVO-Ekosystémy, Základní podmínky života, Lidské aktivity a problémy ŽP	
	2.	části rostlinného a živočišného těla, ptáci, savci, chráněná a ohrožená zvířata,	EVVO-Ekosystémy, základní podmínky života, Lidské aktivity a problémy ŽP	
	3.	houby, organismus, stavba těla rostlin a živočichů, půda, voda, koloběh vody, vzduch, látky, skupenství, výroba, měření	EVVO-Ekosystémy, základní podmínky života, Lidské aktivity a problémy ŽP	
Nejvíce se naučím pobytem v přírodě.	1.	základní stavba rostlin a živočichů, nebezpečí, riziková místa a situace, ohrožení, známý a neznámý, neznámé prostředí, čistota, lékárnička, desinfekce		
	2.	pracovní postup, instrukce, pokus, pozorování, ošetření poranění - obvaz		

	3.	porovnávání, měření v jednotkách - hmotnost, objem, délka, teplota, kompas, směrová růžice, světové strany, znehybnění končetin, zastavení krvácení		
Živé přírodniny se vzájemně ovlivňují, existují mezi nimi potravní vztahy.	4.	masožravec, býložravec, všežravec, výživa rostlin		
	5.	potrava hub, potravní řetězec, společenstva, životní prostředí		
Organismy se přizpůsobují prostředí, ve kterém žijí.	4.	základní ekosystémy – les, louka, pole, zahrada, rybník, podnebí, počasí	EVVO-Ekosystémy	
	5.	základní projevy života, podmínky života - podnebné pásy		
Uvědomělým přístupem k přírodě ovlivním život na Zemi.	4.	odpady, skládka, chráněné organismy	EVVO-Základní podmínky života	
	5.	živelné pohromy, CHKO, NP		

e) Člověk

Generalizace	Ročník	Pojmy	Průřezové téma	Poznámka
Stavbou a funkcí těla představuje člověk nejvyšší formu života.	1.	lidské tělo, hlava, krk, trup, končetiny, pohlaví, věk, postava, pilulka, ovoce, zelenina, úraz, nemoc		
	2.	tělesná teplota, teploměr, smyslové orgány, zdravá výživa, pitný režim, potravinové skupiny, lidské rasy, stáří, postižení člověka		
	3.	části a funkce lidského těla, odlišnosti sociální a fyzické, etapy lidského života		
Člověk je součástí přírody a potravních vztahů mezi organismy.	4.	potravní vztah		
	5.	vývin jedince, průběh lidského života, ochrana prostředí, muž a žena, zneužívání, násilí		

Zdraví podmiňuje plnohodnotný život.	4.	nemoc, prevence, úraz, první pomoc, tísňové linky, hygiena, stravování		
	5.	bezpečnost, přenosné a nepřenosné nemoci, infekce přenosné krví, ochrana, návykové látky, hrací automaty a elektronická média, závislost	OSV Osobnostní rozvoj (Seberegulace, sebeorganizace)	
Zdraví a život sebe i druhých mohou chránit dodržováním dopravních předpisů a chováním při mimořádných událostech.	4.	dopravní předpisy, cyklista krizové situace, riziková místa, varovný signál, zkouška sirén, požáry		
	5.	evakuace, integrovaný záchranný systém		